

УДК 332.12(477)

Мостовенко Н.А., к.е.н., доцент

Забедюк М.С., к.е.н.

Луцький національний технічний університет

ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ АРХІТЕКТОНІКИ

У статті визначено основні напрями реформування сучасного фінансового середовища. Розглянуто етапи формування компонування нової фінансової архітектури. Досліджено сутність фінансової архітектури, її характерні ознаки та складові.

Ключові слова: фінансове середовище, фінансова архітектура, фінансова система, глобалізаційні процеси.

Mostovenko N.A., Zabedyuk M.S.

BACKGROUND OF FORMATION OF FINANCIAL ARCHITECTONICS

The article outlines the main directions of reforming of the modern financial environment. The stages of formation of the layout of a new financial architecture are learned. The essence of financial architectonics, its characteristics and components are investigated.

Key words: financial environment, financial architectonics, financial system, globalization.

Мостовенко Н.А., Забедюк М.С.

ПРЕДПОСЫЛКИ ФОРМИРОВАНИЯ ФИНАНСОВОЙ АРХИТЕКТониКИ

В статье определены основные направления реформирования современной финансово-го среды. Рассмотрены этапы формирования компоновки новой финансовой архитектуры. Исследована сущность финансовой архитектуры, ее характерные признаки и составляющие.

Ключевые слова: финансовая среда, финансовая архитектура, финансовая система, глобализационные процессы.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Розвиток сучасного світового господарства відбувається під впливом неоднозначних процесів глобалізації, що несуть як переваги, так і нові виклики для національних економічних систем. Це зумовлює необхідність переосмислення усталених підходів щодо сутності сучасного фінансового середовища та закономірностей функціонування економічного простору, що нині зазнають суттєвої трансформації.

Процес глобалізації радикальним чином впливає на сучасний світовий розвиток. Під його дією формується глобальне фінансове середовище, що стирає межі національних ринків капіталу, інвестицій, фінансових потоків, загострює питання валютного регулювання та контролю, змінює господарські функції держави. При цьому відбуваються зміни, що характеризують сучасний розвиток фінансового середовища:

1) фінансові кризи перестали носити локальний характер, швидкість їх поширення за національні кордони блискавична;

2) розвиток фінансового сектору відбувається у відриві від матеріального виробництва, посилюється його спекулятивний характер, а отже – деструктивний вплив;

3) непередбачуваність руху міжнародних потоків капіталу посилюється під впливом зростання транскордонних злиттів і поглинань;

4) має місце зниження ефективності функціонування міжнародних фінансових інституцій (надмірна політизація відносин, жорсткий контроль з їх боку стримує власні ініціативи країн-позичальників тощо);

5) країни з перехідною економікою та ті, що розвиваються, потрапили у хронічну боргову кризу, що лише посилює їх відставання від розвинених країн, збільшує політичну та соціальну напруженість;

6) поява фінансових конгломератів чинить великий тиск на фінансові ринки, змінює умови для конкуренції, робить традиційні принципи, методи та інструменти регулювання фінансових інститутів мало ефективними;

7) окремі країни поступово втрачають роль регуляторів світового ринку, адже світовий фінансовий ринок дозволяє перемішувати трильйони доларів США без будь-якого контролю держави чи інших офіційних фінансових інститутів. Обмеженість державних валютно-фінансових ресурсів робить неможливим її протистояння негативним зовнішнім впливам.

Отже, на часі трансформація національних фінансових систем та їх адаптація до змін глобального фінансового середовища.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Дослідженням процесів трансформації сучасного фінансового середовища, функціонування фінансових систем в умовах глобалізації присвячені праці О. Глуценко, А. Гриценка, В. Колосової, З. Луцишин, С. Науменкової, П. Стецюк, Ю. Уманціва та інших.

Поряд з цим, потребують глибшого дослідження передумови формування фінансової архітектури, її сутності, основних принципів функціонування та характерних ознак.

Цілі статті. Цілями статті є дослідження передумов формування фінансової архітектури, визначення її змісту та основних характеристик.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Слід зазначити, що діяльність із формування ефективної фінансової архітектури розпочалася наприкінці 1990-х років, початком якої стали наукові дискусії з приводу реформування існуючої «фінансової архітектури». Поштовхом до змін у світовій фінансовій архітектурі стали критичні зауваження Консультативної комісії, створеної у 1998 році за ініціативи Конгресу США, щодо діяльності міжнародних фінансових інститутів – МВФ, Світового банку та регіональних банків розвитку. Основні завдання реформування фінансової архітектури визначено так [1, с.10]:

- забезпечення своєчасності й достовірності фінансової інформації;
- зміцнення фінансових систем;
- забезпечення ефективного контролю за рухом капіталу;
- удосконалення підходів до вибору режимів валютних курсів;
- удосконалення механізму участі приватного сектору в запобіганні та врегулюванні криз.

Головним чином реалізація цих завдань була спрямована на зміцнення фінансового та банківського секторів і поліпшення співробітництва МВФ з іншими міжнародними фінансовими організаціями в рамках діяльності Комітету зі співробітництва в галузі фінансового сектору (Financial Sector Liaison Committee, FSLC).

Слід зазначити, що у квітні 1999 року було створено Форум фінансової стабільності – неформальний інститут для обміну інформацією та міжнародного співробітництва у сфері фінансового нагляду, до складу якого увійшли представники національних міністерств фінансів та центральних банків економічно розвинутих країн, МВФ, ЄЦБ, Світового банку, Банку міжнародних розрахунків, ОЕСР, Базельського комітету з банківського нагляду, Ради з міжнародних стандартів фінансової звітності, Міжнародної асоціації регуляторів на ринку цінних паперів, Міжнародної асоціації органів нагляду за страховою діяльністю та інших організацій.

На часі актуальним питанням є перегляд концептуальних засад світової фінансової архітектури, що, на думку експертів, підпорядковується інтересам найбільших

економічно розвинутих країн. Зокрема, на Санкт-Петербурзькому міжнародному економічному форумі, який відбувся у 2009 році, було наголошено, що міжнародні фінансові організації не впоралися з завданням раннього попередження криз. Таким чином, поряд з реформуванням існуючих фінансових організацій нагальним є питання створення нових інститутів, здатних забезпечити регулювання процесів глобалізації.

На думку вчених, компонування нової фінансової архітектури повинно здійснюватися за такими основними напрямками [2, с. 13]:

- формування ефективного механізму координації економічної політики на міжнародному рівні;

- реформування наявної системи фінансового регулювання і контролю з метою запобігання екстремальних ситуацій;

- проведення реформи світової резервної системи з ціллю зниження ролі долара США як ключової валюти та формування системи з кількох валют;

- підвищення ефективності механізмів надання ліквідності й компенсаційного фінансування, зокрема, на основі ефективного об'єднання валютних резервів як на міждержавному, так і на регіональному рівнях.

Окреслені завдання передбачають здійснення низки конкретних заходів з боку міжнародних фінансових організацій з приводу зміцнення фінансових систем в нових умовах (рис. 1).

Рис. 1. Напрями участі міжнародних фінансових організацій у заходах зміцнення фінансових систем *

* Побудовано за джерелом [1, с. 10].

У процесі наукових дискусій з приводу необхідності реформування національних фінансових систем та підвищення ефективності діяльності міжнародних фінансових

інститутів виникло поняття фінансової архітекtonіки як нова парадигма розвитку сучасного фінансового середовища.

Так, на думку професора З. Луцишин, «відмітною рисою сучасного світового господарства є «самоорганізація» економічної системи, де перебудова чи рекомбінація притаманних їй організаційних або інституційних форм поєднується із створенням абсолютно нових. Формується новий каркас (архітектура/архітекtonіка) світової системи економіки і політики, який характеризується певними зрушеннями: нівелюється грань між внутрішнім та зовнішнім середовищем діяльності, між внутрішньою та зовнішньою політикою; стрімко посилюється економізація політики, а геофінансовий простір стає основним; традиційні зовнішньоекономічні доктрини втрачають свою силу, події відбуваються вже не просто на світовому ринку, а у глобальному фінансовому середовищі» [3].

Таким чином, під впливом глобалізаційних процесів актуалізується питання формування нової фінансової архітекtonіки.

Поряд з тим, що вченими обґрунтовується необхідність ключових змін архітекtonіки глобальної фінансової системи, саме поняття «фінансова архітекtonіка» залишається мало вивченим. Тому, насамперед, зупинимось на змістовому наповненні терміну «архітекtonіка». За І. Кантом «архітекtonіка» – гармонійне сполучення частин у єдине ціле, що одночасно являє собою мистецтво побудови системи. Мислитель наголошує, що тільки схема, яка побудована на ідеї, створює архітекtonічну єдність. Головною ж ідеєю фінансової архітекtonіки, як нової парадигми економічного розвитку, є врахування взаємозалежності фінансових складових із найбільш значущими соціально-економічними проблемами макроекономіки.

Сучасний погляд на архітекtonіку характеризує її як структуру цілісну, яка будується на законах краси та естетики, забезпечуючи найбільш фундаментальні зв'язки.

Таким чином, предметом архітекtonіки виступають загальні закономірності побудови цілісних систем, визначальними рисами яких є самодостатність, внутрішня єдність, завершеність [4].

Погляди вітчизняних науковців щодо формування фінансової архітекtonіки можна звести до поєднання інституційного та інтеграційного підходів у її тлумаченні.

За професором А. Гриценком, формування нової фінансової системи відбувається у рамках визначеної інституційної побудови – інституційної архітекtonіки. Наголошуючи на відносній самостійності та взаємопроникненні фінансової та економічної складової цілісної системи, вчений пропонує розглядати уже «фінансово-економічну архітекtonіку», зокрема, як «стійкий взаємозв'язок економічних та фінансових елементів системи» [4].

Професор З. Луцишин розглядає фінансову архітекtonіку як «сукупність окремих найбільш інтегрованих сфер і ланок національних фінансових систем, функціональних форм організації валютних відносин та світових фінансових організацій, що забезпечує наднаціональне регулювання з метою посилення стійкості світових фінансових ринків, національних валютних ринків на основі принципів і механізмів ринкового та позаринкового розподілу і перерозподілу світових фінансових ресурсів та капіталу» [3].

О.В. Глущенко зазначає, що поняття «фінансова архітекtonіка – це особлива композиція фінансового простору, яка дає змогу досліджувати цілісність явища, зовнішнє оточення та внутрішню структуру». Термін «архітекtonіка» дозволяє гармонійно переходити від дослідження явищ світового та наднаціонального рівня до їх проявів на рівні країни [5].

З огляду на вищесказане, виокремимо характерні ознаки фінансової архітекtonіки (табл.1).

Отже, підсумовуючи погляди вчених на поняття архітекtonіки та притаманні їй характеристики, пропонуємо розглядати фінансову архітекtonіку як просторово-часову композицію взаємозалежних та взаємопов'язаних елементів фінансового середовища, що характеризується здатністю змінюватися під впливом внутрішніх та зовнішніх умов з метою подолання протиріч фінансової глобалізації.

Характерні ознаки фінансової архітекtonіки*

Ознаки фінансової архітекtonіки	Характеристика ознак
Цілісність	означає функціонування фінансової архітекtonіки як єдиної цілісної системи
взаємозалежність (взаємопов'язаність) елементів системи	полягає у існуванні постійного взаємовпливу функціонування компонентів фінансової архітекtonіки
Ієрархічність	кожен компонент фінансової архітекtonіки може розглядатися як систем(підсистема) ширшої глобальної системи
Гармонійність	полягає в узгодженні впливів внутрішнього та зовнішнього середовища
Чутливість	характеризується реагуванням на зміни окремих параметрів системи, внаслідок чого можуть змінюватися її будова й характер зв'язків між компонентами
Адаптивність	полягає у здатності пристосування фінансової архітекtonіки до зовнішнього середовища, унаслідок чого підвищується ефективність її функціонування. При цьому ці процеси можуть супроводжуватися зміною структури та характеристик архітекtonіки (системи)
Інтегративність	передбачає наявність системоутворюючих та об'єднуючих чинників, що забезпечують формування зв'язків між окремими компонентами фінансової архітекtonіки
Стійкість	здатність протистояти дестабілізуючим впливам та забезпечувати ефективний розвиток
Просторовість	характеризується єдністю, композиційною побудовою компонентів фінансового простору, де нові елементи органічно поєднуються зі старими

*Розроблено авторами

При цьому фінансова архітекtonіка містить такі складові:

–*інституційну* (фінансові інституції, національні та міжнародні, їх взаємодія та взаємозалежність; транснаціональні корпорації, їх злиття та поглинання; принципи побудови національних та наднаціональних бюджетних систем і т.д.);

–*регулятивну* (нормативно-правова база функціонування фінансового ринку; урядова фіскальна політика; механізми наднаціонального регулювання; принципи кредитної підтримки країн; форми організації валютних відносин та підтримки валютних курсів окремих країн і т.д.).

Висновки. Отже, окреслені зміни, що характеризують сучасний розвиток фінансового середовища, виявили необхідність формування нової фінансової архітекtonіки з урахуванням усіх існуючих глобалізаційних процесів та викликів.

Подальші дослідження спрямовані на вироблення нових механізмів функціонування глобального фінансового середовища та, зокрема, ролі національних фінансових систем у нових умовах і їх здатності бути композиційним елементом глобальної фінансової архітекtonіки.

Список використаних джерел:

1. Науменкова С. Формування нової фінансової архітектури: основні питання та можливі виклики для України / С. Науменкова // Вісник Національного банку України. – 2010. - № 1 (167). – С. 8 – 13.
2. Науменкова С. Проблеми підтримки фінансового сектору в умовах світової кризи / С. Науменкова // Вісник Національного банку України. – 2009. – № 6. – С. 12–18.
3. Луцишин З. Сучасна світова фінансова архітекtonіка: тенденції та суперечності розвитку в умовах глобалізації / З. Луцишин. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://soskin.info/ea/2005/5-6/20050506.html>.
4. Гриценко А. А. Финансово-экономическая архитекtonика – методологическое основание поиска путей преодоления современного кризиса / А. А. Гриценко. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ini21.ru/arthiv/2-09/346.php/>
5. Глущенко О.В. Вектори розвитку інституційної архітектури ринку фінансових послуг України / О.В. Глущенко // Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна. – 2011. – № 961. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.univer.kharkov.ua/bitstream/123456789/6907/2/Gluschenko%200.V.pdf>.